

УДК: 342

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.1.92>

ВПЛИВ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Цвігун Д.П.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
Заслужений працівник освіти України,
доцент кафедри права
Вінницького інституту акціонерного товариства
«Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна академія управління персоналом»*

Цвігун Д.П. Вплив інститутів громадянського суспільства на здійснення публічного адміністрування в умовах воєнного стану в Україні.

У статті досліджені питання впливу інститутів громадянського суспільства на здійснення публічного адміністрування в Україні в умовах воєнного стану. Встановлено, щопід громадянським суспільством розуміти вільне об'єднання громадян, метою якого є задоволення спільних інтересів, забезпечення цінностей, реалізація прав. Виокремлено ознаки громадянського суспільства: формується виключно на добровільних засадах та на основі спільних цілей, інтересів, бажань певної аудиторії з метою їх розвитку та задоволення; співпраця громадянського суспільства в цілому та його інститутів зокрема із державними інституціями, будучи при цьому в певній мірі незалежними від них; при формуванні громадських інститутів найбільшу цінність має особистість, людина, громадянин, зокрема її права, свободи та законні інтереси, а також їх реалізація у дійсності; наявність певної особливої та специфічної структури, від рівня складності якої залежить рівень розвитку громадянського суспільства. Встановлено, що взаємодія інститутів громадянського суспільства із державними органами має прояв в участі у первинному розробленні та обговоренні проектів нормативно-правових актів, які, окрім іншого, спрямовані на нормалізацію всіх сфер, які так чи інакше постраждали від держави-агресора. Визначено, що вплив інститутів громадянського суспільства у воєнний стан має прояв в здійсненні ними громадського контролю за діяльністю органів державної влади у формі громадського моніторингу підготовки та виконання рішень, експертизи їх ефективності. Встановлено, що формою взаємодії між аналізованими суб'єктами є подання інститутами громадянського суспільства органам державної влади власних експертних пропозицій, утворення спільних консультативно-дорадчих та експертних органів, рад, комісій, груп для забезпечення врахування громадської думки у формуванні та реалізації державної політики. Встановлено, що важливим обов'язком суб'єктів публічної адміністрації як формою реагування на всі дії інститутів громадянського суспільства є проведення відповідного моніторингу і аналізу громадської думки, а також забезпечення своєчасного публічного реагування на пропозиції та зауваження громадськості.

Ключові слова: воєнний стан, громадськість, інститути громадянського суспільства, взаємодія.

Tsvigun D.P. The influence of civil society institutions on the implementation of public administration in the conditions of martial law in Ukraine.

The article examines the impact of civil society institutions on the implementation of public administration in Ukraine under martial law. It has been established that civil society is understood as a free association of citizens, the purpose of which is to satisfy common interests, ensure values, and realize rights. The signs of civil society are singled out: it is formed exclusively on a voluntary basis and on the basis of common goals, interests, desires of a certain audience for the purpose of their development and satisfaction; cooperation of civil society as a whole and its institutions in particular with state institutions, being at the same time independent from them to a certain extent; in the formation

of public institutions, the greatest value is a person, a person, a citizen, in particular his rights, freedoms and legitimate interests, as well as their implementation in reality; the presence of a certain special and specific structure, the level of development of civil society depends on the level of its complexity. It has been established that the interaction of civil society institutions with state bodies is manifested in participation in the initial development and discussion of draft legal acts, which, among other things, are aimed at the normalization of all spheres that have suffered in one way or another from the aggressor state. It was determined that the influence of civil society institutions in martial law is manifested in their exercise of public control over the activities of state authorities in the form of public monitoring of the preparation and implementation of decisions, examination of their effectiveness. It has been established that the form of interaction between the analyzed subjects is the submission by civil society institutions to state authorities of their own expert proposals, the formation of joint advisory and expert bodies, councils, commissions, and groups to ensure that public opinion is taken into account in the formation and implementation of state policy. It has been established that an important duty of public administration subjects as a form of response to all actions of civil society institutions is to conduct appropriate monitoring and analysis of public opinion, as well as to ensure timely public response to public proposals and comments.

Key words: martial law, public, institutions of civil society, interaction.

Постановка проблеми. Вплив інститутів громадянського суспільства на діяльність, що здійснюється суб'єктами публічного адміністрування, значно збільшився із введенням 24 лютого 2022 року воєнного стану на підставі Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні». Причиною цього, стала необхідність всезагального згуртування та спрямування діяльності усіх публічних та громадських інституцій на забезпечення нормального рівня життєдіяльності суспільства та держави у складних та небезпечних умовах, під постійними ракетними обстрілами та в окупації.

Стан опрацювання тематики. Дослідження питання участі інститутів громадянського суспільства у діяльності суб'єктів публічного адміністрування було предметом наукових розвідок багатьох вчених-правників та адміністративістів, зокрема таких як зокрема Б. Авер'янова, І. Абрам'юка, О. Бандурки, Т. Білоус-Осінь, Л. Білої-Тіунової, С. Верби, В. Головка, Ю. Тихомірова та інших. Особливу увагу взаємодії громадських інститутів та суб'єктів публічного адміністрування на місцевому рівні було приділено І. Домбровським.

Мета забезпечується тим, що через активні воєнні процеси, що нині відбуваються в Україні, а саме збройну агресію Російської Федерації, питання взаємодії інститутів громадянського суспільства та суб'єктів, що здійснюють публічне адміністрування набуває особливої актуальності та потребує додаткового вивчення.

Вклад основного матеріалу. Переходячи до визначення поняття інституту громадянського суспільства, окрему увагу слід приділити дефініції терміну «громадянське суспільство». Так, на думку Л.Т. Рябовол, під громадянським суспільством слід розуміти добровільне об'єднання груп людей з метою задоволення їх спільних специфічних інтересів, при цьому такі групи характеризуються незалежністю від держави (в частині розмежування компетенції та повноважень), не зважаючи на їх плідну співпрацю [3].

Схоже визначення надають Д.В. Вітер та О.М. Руденко, які вважають, що громадянське суспільство є системою недержавних суспільних відносин та інститутів, що надає особистості можливість реалізувати свої права, потреби, інтереси, цінності [2, с. 23]. Окремої уваги заслуговує думка О.Ф. Скакун, яка визначає, що громадянське суспільство це сукупність вільних та рівноправних громадян певної держави, а саме їх об'єднань, які добровільно сформувалися і перебувають у відносинах конкуренції та солідарності [4].

Аналіз наукових розвідок з обраної проблематики дослідження надав можливість визначити основні ознаки, що характеризують громадянське суспільство. Перш за все, громадянське суспільство формується виключно на добровільних засадах та на основі спільних цілей, інтересів, бажань певної аудиторії з метою їх розвитку та задоволення. По-друге, цікавою характеристикою є співпраця громадянського суспільства в цілому та його інститутів зокрема із державними інституціями, будучи при цьому в певній мірі незалежними від них. По-третє, при формуванні громадських інститутів найбільшу цінність має особистість, людина, громадянин, зокрема її права, свободи та законні інтереси, а також їх реалізація у дійсності. По-четверте, наявність певної

особливої та специфічної структури, від рівня складності якої залежить рівень розвитку громадянського суспільства.

Як висновок, пропонується під громадянським суспільством розуміти вільне об'єднання громадян, метою якого є задоволення спільних інтересів, забезпечення цінностей, реалізація прав.

Громадянське суспільство безпосередньо здійснює свою діяльність через специфічні інститути, які мають видовий поділ. Так, перелік таких інститутів закріплено на нормативному рівні, а саме відповідно до абзацу другого пункту 2 Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. № 976, до інститутів громадянського суспільства віднесено: громадські організації, професійні та творчі спілки, організації роботодавців, благодійні і релігійні організації, органи самоорганізації населення, недержавні засоби масової інформації та інші непідприємницькі товариства і установи, легалізовані відповідно до законодавства [1].

Зазначені вище інститути громадянського суспільства актуалізували свою діяльність в умовах воєнного стану, зокрема збільшилась їх загальна кількість (особливо тих, чия діяльність спрямована на здійснення волонтерства та надання благодійної допомоги), а також їх вплив на здійснення окремими суб'єктами публічного адміністрування на різних рівнях.

Взаємодія інститутів громадянського суспільства із державними органами має прояв в участі у первинному розробленні та обговоренні проектів нормативно-правових актів, які, окрім іншого, спрямовані на нормалізацію всіх сфер, які так чи інакше постраждали від держави-агресора. Це стосується порядків надання соціальних та адміністративних послуг в умовах воєнного стану, нормативного регулювання сфери зовнішньої торгівлі та ін.

Цікавою видається позиція О. Чуб, згідно якої здійснений поділ механізмів участі громадськості у публічному управлінні на такі, що закріплені у Основному Законі й такі, що ним не закріплені. До таких механізмів, що не закріплені Конституцією України, правник відносить механізми участі громадськості, завдяки яким остання наділяється правом бути учасником процесу розробки законопроектів, а також можливістю створювати та реалізовувати проекти політичних рішень держави, які мають важливе суспільне значення. Окрім іншого, такі права та можливості забезпечуються проведенням відповідних консультацій з представниками громадськості, створенням громадських експертних консультативних рад при вищих державних органах, здійснення громадського обговорення законопроектів та інших рішень. Важливим аспектом механізмів участі громадськості у прийнятті рішень органами публічного управління є правоздійснювати громадський контроль, що має прояв у організації регулярних зустрічей посадових осіб суб'єктів публічного управління, присутність під час звітування народних депутатів, участь у роботі політичних партій тощо [5].

Нормативно-правові механізми мають прояв у чітко визначеній ієрархічній системі законодавчих актів, що закріплюють право громадян на участь в управлінні публічними справами; визначають процедурні та процесуальні аспекти взаємодії інститутів громадянського суспільства та держави та зміст можливого впливу громадськості на публічне управління; визначають поняття та зміст адміністративно-правового статусу конкретних інститутів громадянського суспільства.

Механізми впливу інститутів громадянського суспільства у воєнний час можуть мати прямі правові наслідки, а можуть взагалі не призводити до кінцевих правових наслідків та характеризуються тим, що є допоміжною діяльністю, відіграють допоміжну роль у здійсненні публічного управління, а їх діяльність має прояв у надання пропозицій відповідним суб'єктам, рекомендацій для здійснення ними подальшої діяльності.

Вплив інститутів громадянського суспільства у воєнний стан має прояв в здійсненні ними громадського контролю за діяльністю органів державної влади у формі громадського моніторингу підготовки та виконання рішень, експертизи їх ефективності. Громадська експертиза являє собою важливу складову демократичного механізму управління державою та має прояв у дослідженні, аналізі, оцінці незалежними громадськими експертами діяльності органів державної влади та її результатів з метою надання експертних висновків та рекомендацій щодо їх вдосконалення.

Ще одною формою взаємодії між аналізованими суб'єктами є подання інститутами громадянського суспільства органам державної влади власних експертних пропозицій, утворення спільних консультативно-дорадчих та експертних органів, рад, комісій, груп для забезпечення врахування громадської думки у формуванні та реалізації державної політики.

В свою чергу, важливим обов'язком суб'єктів публічної адміністрації як формою реагування на всі дії інститутів громадянського суспільства є проведення відповідного моніторингу і аналізу

громадської думки, а також забезпечення своєчасного публічного реагування на пропозиції та зауваження громадськості.

Серед інших обов'язків варто виділити необхідність здійснення ознайомлення населення того чи іншого регіону або держави в цілому з формами участі відповідних громадських організацій, професійних та творчих спілок, організацій роботодавців, благодійних і релігійних організацій та інших у формуванні та реалізації державної політики, виконання спільних проектів інформаційного, аналітично-дослідницького, благодійного і соціального спрямування тощо.

Висновки. Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що вплив інститутів громадянського суспільства на діяльність суб'єктів публічного адміністрування у воєнний час, може мати реальну дію тільки за умови якісної діяльності таких інститутів, а також забезпечення реального доступу до об'єктів такого впливу. Такий доступ може бути забезпечений відповідними державними програмами, нормативно-правовими актами. Особливої актуальності таке питання набуває саме у воєнний час, адже згуртування усіх державних інституцій та активних громадян дасть змогу пришвидшити перемогу та розвивати нову Україну. Встановлено, що взаємодія інститутів громадянського суспільства із державними органами має прояв в участі у первинному розробленні та обговоренні проектів нормативно-правових актів, які, окрім іншого, спрямовані на нормалізацію всіх сфер, які так чи інакше постраждали від держави-агресора. Це стосується порядків надання соціальних та адміністративних послуг в умовах воєнного стану, нормативного регулювання сфери зовнішньої торгівлі та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади: постанова Кабінету Міністрів України від 05.11.2008 р. № 976. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-%D0%BF#Text>.
2. Розвиток громадянського суспільства в Україні: минуле, сучасність, перспективи: колективна монографія. Острог: ІГСУ, Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. 328 с.
3. Рябовол Л.Т. Громадянське суспільство як наукова категорія та предмет правових досліджень. Наукові записки: Серія «Право». 2020. № 2. С. 4-8. URL: <https://pravo.cuspu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/14/4>.
4. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків, 2009. 676 с.
5. Чуб О.О. Конституційне право громадян України на участь в управлінні державними справами: дис... канд. юрид. наук. Харків, 2004. 245 с.